

S:T ERIKS

SVERIGES STEN- OCH BETONGLEVERANTÖR

SKÖTSELMANUAL NATURSTEN

Natursten är ett tåligt material som normalt inte kräver något underhåll. För att en stenläggning ska fungera krävs en överbyggnad som klarar de belastningar som kommer att uppstå under konstruktionens hela livslängd. Noggrant läggningsarbete och en löpande översyn under tiden därefter med korrigering av små uppkomna skador garanterar en långlivad beläggning som blir bara vackrare ju mer den används.

Skötselmanual för natursten

Fogar

Fogmaterialet mellan de enskilda stenarna är en liten del av den totala överbyggnaden. Fogen håller ihop beläggningen och fördelar lasten över hela ytan. Därför måste även fogen vara dimensionerad för sitt ändamål. Fogarna i stensatta ytor är viktiga att kontrollera under markbeläggningens första år. Kompletterande fogfyllnad behövs ofta när stenen sätter sig. Maskinell sopning med sugande renhållningsfordon bör undvikas de två första åren för att inte fogen ska gröpas ur. Vid maskinell borstning bör man se till så att borstarna inte vinklas ner i fogen så att den gröps ur. En bristfälligt fylld fog leder till att stenar lossnar och ogräs får fäste.

Rengöring

Natursten kräver förhållandevis lite underhåll. En bra regel är att använda vanligt vatten så långt det är möjligt. Kom bara ihåg att högtryckstvätt kan skada fogarna. Syror och salter skadar lätt stenmaterialet och bör därför undvikas. Speciellt kalksten och marmor är mycket känsliga för sura medel. Fogbruket skadas också av syra. Tvål, såpa och Allrent är oftast nog och kan användas utan skador på stenen. Såpa och tvål ger speciellt marmor och kalksten ett bra ytskydd utan att täppa till porerna.

Ogräs

Ogräs kan bekämpas med många olika metoder. I naturstensytor är fogarna ofta rätt breda och trycket från ogräs är därmed högre jämfört med t ex betongstensbeläggningar. Besprutning med bekämpningsmedel medför miljöproblem och det är därmed sällan tillåtet i offentliga miljöer. Upphettningsmetoder med ånga, gasollåga eller infraröd strålning är effektiva metoder, men bör användas med försiktighet så att inte stenen eller omgivande växtlighet tar skada. Mekaniskt slitaget från fordon, fotgängare och cyklister är den vanligaste och viktigaste ogräsbekämpningen. Otrafikerade ytor som refuger, skiljeremisor och ytor runt stolpar och gatumöbler är vanligtvis de värst drabbade områdena. Där är det dagliga slitaget obefintligt. Förebyggande åtgärder är därmed det mest prioriterade vid nyanläggning av dylika ytor.

Fläckborttagning

Det lättaste sättet att åtgärda mindre fläckar är vanligen att byta ut eller vända på de drabbade plattorna eller stenarna. Till en början kan man särskilja den nya stenen, men efterhand får den samma patina som den befintliga och smälter in i miljön.

Stenens känslighet för fläckar varierar. Stenens täthet och stentyp, d v s om stenen är av silikat-typ (granit, skiffer) eller karbonatsten (marmor, kalksten) avgör hur mottaglig den är. Även färg, textur, ytbearbetning och stenyntans allmänna tillstånd påverkar rengöringen.

Vid all fläckborttagning gäller det att vara snabbt ute. Annars riskerar man att det fläckande ämnet tränger ner i stenen. Så länge fläcken ligger på ytan är den lättare att avlägsna. Välj alltid enkla metoder framför kemikalier. Prova först fläckborttagningsmedlet på en liten yta. Extra svåra fläckar på flammade ytor kan tas bort med gasolbrännare. Arbeta alltid utifrån och in mot fläckens mitt för att undvika spridning av fläcken.

Pastaförfarande är den mest skonsamma rengöringsmetoden om man måste använda lösningsmedel. Blanda lösningsmedlet med ett absorberande pulver, t ex krita, bentonitlera eller potatismjöl, till en tjockflytande välling. Denna läggs på fläcken och får torka varefter det torra pulvret borstas bort och ytan eftertvättas med vatten. Vid behov upprepas behandlingen.

Efter fläckborttagning får den rengjorda ytan ofta en avvikande färg och lyster mot omgivande sten, beroende på att den rengjorda ytan inte har rätt porfyllnad. Den behandlade ytan kan mättas med såplösning för att uppnå en djupare lyster.

Klotterskydd, klottersanering

Murar och olika vertikala ytor är attraktiva för klottrare och kan klotterskyddas. Offerskydd, dvs skydd som följer med vid klottersanering, bör i så fall användas. Det finns vaxbaserade och polysackaridbaserade offerskydd. Kontakta professionella klottersanerare.

Fläckborttagningstabell

Fläck	Avlägsnas med
Cementbruk	Härdat bruk är mycket svårt att avlägsna. Prova att skrapa bort det och slipa för hand med fint vattenslappapper eller stålull. Polerade ytor är svåra att återställa.
Fett / olja	Fläckarna torkas torra med papper och tvättas sedan med såplösning eller pH-neutralt allrengöringsmedel. I andra hand prova aceton/thinner med försiktighet. I sista hand ren bensin i pastaform.
Gummimärken	Skrapa, sudda eller torka bort. Tvätta därefter med såplösning eller neutralt rengöringsmedel. I sista hand prova terpentin.
Lim	Limrester skrapas eller torkas bort. Tvätta med såplösning om limmet är vattenbaserat. Till lösningsmedelbaserat lim använd T-sprit. Thinner eller aceton kan provas med försiktighet.
Märkpennor	Tvätta med såplösning eller neutralt rengöringsmedel, torka med papper. I andra hand T-sprit med papper eller i pastaform. Thinner eller aceton kan provas med försiktighet.
Plastfärg	Plastfärg är mycket svårt att avlägsna när den härdat. Den måste därför torkas bort som färsk i kombination med vatten. Härdad färg kan skrapas bort med rakblad efter att man applicerat färgbort-tagningsmedel. Vatten + kaustik soda kan lösa färgen, men kan skada andra material.
Olje-, lackfärg	Fläckarna skrapas eller torkas bort. Tvättas därefter med såplösning eller neutralt rengöringsmedel i kombination med papper. I svåra fall prova terpentin med papper eller i pastaform. Vid behov eftertvättning med ammoniak i vattenlösning.
Rost	Rostfläckar är mycket svåra att avlägsna. Oxal syra i vatten är enda alternativet, men ger lätt frätskador.
Stearin	Ta bort mesta möjliga genom att skrapa med kniv. Tvätta med såplösning eller neutralt rengöringsmedel. Alternativt kan frysspray användas. I andra hand användren bensin i pastaform.
Sprayfärg	På polerade ytor prova högtryckstvätt och stensåpa. För flammade ytor använd gasollåga.
Te	Tefläckar är svåra att få bort. Tvätta med såplösning eller neutralt rengöringsmedel. I andra hand T-sprit och i svåra fall blekning med Klorin eller motsvarande. Detta kan dock ge etsningsskador.
Tejp	Limrester skrapas eller torkas bort. Tvätta med såplösning eller neutralt rengöringsmedel. Thinner eller aceton kan provas med försiktighet.
Tuggummi	Använd frysspray och skrapa därefter bort.
Urin	Tvätta rent med såplösning eller neutralt rengöringsmedel.